

Kozma Zsolt

Még mindig prédikáció?

Úgy tartják rólunk, a református egyházzól, hogy szolgálatunk központjában a prédikáció van. Ez nem igaz akkor, ha a sákramentumokkal ellentétben állítjuk. Nem igaz tehát az, hogy a református istentisztelet középpontjában a prédikáció, a római katolikus egyház istentiszteletének középpontjában az úrvacsora áll. Inkább: istentiszteleti életünk olyan ellipszis, amelynek az egyik gyújtópontjában a *prédikáció*, a másikban a *sákramentum* van.

De mert a prédikálás gyakoribb szolgálatunk, ezért szívesen vesszük magunkra a magyar református lelkipásztoroknak régebbi elnevezését: *prédikátorok*.

Fogalmi tisztázások

A prédikáció „körül” olyan kifejezések, szavak helyezkednek el, amelyeknek fogalmi tisztázását adom – tudva azt, hogy ezekről minden lelkipásztornak van véleménye.

Igehirdetésnek nevezzük Isten írott Igéjének érvényesítését a szolgálatban. Gyűjtőfogalom, amely magába foglalja a prédikációt, a bibliaórai igemagyarázatot, a katekézist, a lelkigondozást, a diakóniát. Mást is? Kérdéses például, hogy a lelkipásztor magánélete igehirdetés-e. Hát az adminisztráció? És a személyes biznyságtétel?

A *prédikáció* textushoz kötött igehirdetés, a textusból megértett üzenet vagy üzenetek maradéktalan átadása. A fentiekből következik, hogy minden prédikáció igehirdetés, de nem minden igehirdetés prédikáció.

A *gyakorlati bibliamagyarázat* mint szolgálatunk egyik formája azt jelenti, hogy a bibliai szövegegységből kiemelek egy vagy két olyan üzenetet, amely egy adott gyülekezeti helyzetre felel. Bár nem szabad a textus mellé beszélnem, nem vagyok hozzákötve, abban az értelemben, hogy maradéktalanul átadjak mindent, ami abból kiolvasható. Ennyiben más, mint a prédikáció.

Meg kell különböztetnünk a prédikációt a *biznyságtételtől*. Bár a prédikációt át kell hogy forrósítsa a személyes biznyságtétel, vigyáznunk kell arra, hogy amit mondunk, nem lehet annyira személyes hangvétellű, hogy az Ige, a textus üzenete háttérbe kerüljön. Minden prédikáció biznyságtétel is, de nem minden biznyságtétel prédikáció.

Még két, a prédikációval kapcsolatos kérdésre próbálok felelni. Először arra, hogy *tanítás-e* a prédikáció? Igen, azzal a megszorítással, hogy nem csupán száraz anyagátadás, hanem próféciával áthatott beszéd. Tehát nem elég a bibliai anyagot megtanítani (bár erre manapság nagy szükség van), hanem meg kell tanítani a gyülekezetet a keresztyén élet gyakorlására. Másodszor, kérdés a prédikáció kapcsolata a *próféciával*. Az újszövetségi prófécia véget ért kb. a 3. sz.-ban, s azóta az egyháznak nincsenek prófétái. Azonban a próféták tüzének, a prófétai lelkületnek nem szabad hiányoznia a prédikációból. Még formálisan is összeköti a

prédikációt a próféciával az, hogy mindkettő „előmondást” jelent (görög, pro+fémi, illetve latin pre+dico).

Predicare necessare est

Szükséges, kell prédikálnunk. Minden indokolt vagy indokolatlan ellenvetésre: *Mégis, még mindig prédikáció.* Ezt senki sem vonhatja kétségbe, a kérdés csupán az, *mekkora a súlya* ennek. A prédikációs szolgálat túltengését látva, egy kívülről és egy belülről jövő érveléssel kell szembenéznünk. *Kívülről* úgy látszik – sokszor magunk is úgy gondoljuk –, hogy az embereknek elég volt a szavakból, valami másra van szükség az egyházban. *Belülről* nézve szolgálatunkat, maga az igehirdető nem bízik a szavak erejében, s ez azért van, mert a szavak súlyát mérleljük, s nem az Igéét.

1. Miért prédikálunk? Próbáljunk erre negatív és pozitív feleleteket adni.

– Azért, mert *nem tudjuk abbahagyni.* Ez szarkasztikus válasznak tűnik, mert azt jelenti, hogy kényelmesek vagyunk ahhoz, hogy mást is kitaláljunk és lelkipásztori önsúlyunknál fogva végezzük ezt a szolgálatot. Viszont ez azt is jelenti, hogy ha nem prédikálnánk, vagy a prédikáció jelentőségét csökkentenők, elvesztenénk valamit nem csupán lelkipásztori lényünkéből, hanem maga az egyház üresednék meg. Nem tudjuk abbahagyni – ne is hagyjuk abba!

– Azért prédikálunk, mert *tetszelegni akarunk magunk előtt,* illetve mert tetszeni akarunk a gyülekezetnek. A lelkipásztor sohasem érzi magát annyira fontosnak, mint akkor, amikor lejön a szószékről.

– Azért prédikálunk, mert *ezt várják tőlünk,* ez felel meg hivatásunknak is, hivatalunknak is. Ez így van, de nem elég ennyit kimondani.

– Azért prédikálunk, mert *szeretjük népünket,* mert jobbá, igazabbá, szebbé akarjuk az emberek életét tenni. Mert valami olyant akarunk nyújtani a gyülekezetnek, amit máshol nem kap meg. Ebben igazunk van, de ennél többről van szó.

– Úgy gondolom, hogy a felelet akkor teljes, ha kimondjuk: *Azért prédikálunk, mert Isten minden időben szólt népéhez, és ma is szólni akar,* s ebből nincsenek kizárva a mi helyes szempontjaink. Zárójeles gondolatként, próbáljuk követni azt az utat, amelyet az Ige megtesz, Istentől a gyülekezetig: Isten szólt, a próféták meghallották, leírták, a lelkipásztor elolvassa és készül, a gyülekezet meghallgatja. A kommunikáció csatornája ez: Isten – szentírók – Szentírás – lelkipásztor – gyülekezet. Az út első szakasza sima, a második kátyús, mert a lelkipásztor vagy a gyülekezet gödrébe került az Ige, s belőle csak szavak maradnak, amelyeket a lelkipásztor szépen egymás mellé illeszt, vagy a gyülekezet a különben jól átadott Igéből csak szavakat ért meg. Felelősségünk az, hogy az átvett Igét úgy adjuk át a gyülekezetnek, ahogyan azt Isten a jelzett út első szakaszán átadta.

2. Az alternatívák. A „nem prédikálni, hanem...” kezdetű mondatok a világi térségből, vagy éppenséggel az egyház oldaláról, belső hangként jönnek.

– A mai ember, aki a **világot** képviseli, *ikonokat* gyárt, a feliratokat az ábrák helyettesítik, a rádiót a tv, a képregények világáról nem is beszélve. Ebből a világból bejön templomunkba, amely református, sőt puritán berendezésű, hiányzik neki az ikon, s nem elégíti ki a logosz. Kell-e egyházunknak alkalmazkodni ehhez a korkihíváshoz? Persze hogy nem, de akkor ne szavakat adjunk, hanem Igét hirdessünk. (Feltételezem, hogy az eddigi előadások erről szóltak.) Természetesen, a képi megjelenítésnek helye van a katekézisben, természetesen bibliaórán vetíthetünk bibliai témájú filmeket, de ezek nem a prédikáció alternatívái.

– A mai ember igénye az – ha már beszédet kénytelen hallgatni –, hogy valamilyen *politikai* eligazítást kapjon a templomban. Ezt nem tudjuk (s nem is akarjuk) kielégíteni.

– Világunkban fokozottabb érdeklődést észlelünk a *pszichológia* iránt. Emberünknek az elvárása az is, hogy simogassák meg lelkét, elemezzék ki pszichéjét, persze úgy, hogy a bűnről lehetőleg ne legyen szó.

– De maga az **egyház** is és az egyház szolgálói is kételkedhetnek a prédikáció létjogosultságában, teológiai irányzatoktól függően, s ebben éppen az a baj, hogy alternatívákként tüntetik fel.

– A pszichodramának megfelelően a *bibliodráma* kezd gyökeret verni, s félős, hogy ki fogja szorítani magát a prédikációt, noha propagálói ezt így nem mondják ki. A bibliodramának helye lehet a lelkigondozásban, az ún. csoportterápiánál, de a szószéken nincs mit keresnie, s nem helyettesítheti a prédikációt.

– A már említett pszichologizmus beszűrődhet egyházi gondolkozásunkba, s kialakíthatja azt a nézetet, hogy nem prédikációra van ma szükség, hanem *lelkigondozásra*, nem az a fontos, amit a templomban prédikálunk, hanem az, hogy felkeressük a családokat. Gondolom, nem kell bizonygatnom, hogy ez a két szolgálatunk kiegészíti egymást. Bibliai példákat is felhozhatunk. Isten a Sionra gyűjti össze a népeket, egy központi istentiszteleti helyre, ugyanakkor elküldi prófétáit, hogy felkeressék az elesetteket, a bűnösöket. Jézus mintegy központi helyen prédikált az ötezernek, prédikált a templomban és a zsinagógákban, de felkereste Máriát és Mártát házuknál, Mátét a vámszedő helyen.

– Nem prédikációra van szükség, hanem *diakóniára*. Ez a tetszetős mondat azért hibás, mert alternatívaként tünteti fel ezt a kettőt. A diakónia a kenyér ígéje, erre sok rászorult embernek szüksége van, de nekünk az Ige kenyerét is át kell adnunk a gyülekezetnek.

3. A prédikátor kísértései. Azok, akik a prédikáció súlyát csökkenteni akarják, rámutatnak – nemegyszer okkal – a *verbalizmus* veszélyeire. Valóban, vigyáznunk kell arra, hogy a prédikáció a legalkalmasabb eszköz arra, hogy Isten Igéjét érthetővé tegyük a gyülekezet számára, de az is igaz, hogy semmi sem homályosíthatja el a Szentírás üzenetét annyira, mint éppen a prédikáció.

– Reméljük, hogy a *demagógia* ma már ritkább jelenség, de sokszor a legjobb szándékkal elmondott prédikáció azzá válhat. Ez pedig olyan népvezetés (démosz+agó), amellyel tudatosan kelthetünk érzelmeket, de nem arra, hogy a

gyülekezetet fogékonyra tegyük Isten Igéjére, hanem más, alantas szándékkal. Pál ezt „emberi bölcsesség hitető beszédének” nevezi (1Kor 2,4). Ha pedig ehhez még kellemes orgánium és vonzó külső is járul, kész a siker – csak éppen hogy nem sikerült a gyülekezetet építeni.

– Teológus éveink alatt átvettünk egy olyan bibliai eredetű, *egyházi szóhasználatot*, amelyet felvisszünk a szószekekre. Természetes, hogy ezeknek helyük van a gondolkozásunkban, az egymás közötti beszélgetéseinkben vagy tudományos értekezéseinkben. De a gyülekezet nem érti, csak azt tudja, hogy igazak, de valós tartalmukat nem fogja fel. Ezekről ugyan nem mondunk le, sőt elhangozhatnak még a szószéken is, de mindig meg kell magyaráznunk, hogy mit jelentenek. „Krisztus váltott meg a törvény átkától”, „Csak kegyelemből, hit által igazulhatunk meg”, „Isten az üdvösségre választott ki” (maga az üdvösség szó is ma már értelmetlenné vált), „A sákramentumok az evangélium ígését megpecsételik” stb. A prédikátornak nemcsak azt kell megmondania, hogy mi micsoda, hanem azt is, hogy a micsoda *mit jelent*.

– A képzett és lelkiismeretes lelkipásztor kísértése, hogy megmarad a szöveg kifejtésénél, de arról nem beszél, hogy a gyülekezetnek ehhez mi köze van. Az *explikációnál* megrekedő, az applikációig el nem jutó prédikáció kifejti ugyan az Ige igazságát, de valóságtartalma nem lesz.

– A verbalizmus vádja helytálló akkor is, ha különben a prédikáció jó, de *túl hosszú*. 20–25 perc után untatjuk a gyülekezetet, majd kifárasztjuk. A teológiai hallgatónak és a kezdő lelkipásztornak az a félelme, hogy nem tud egyfolytában 20 percig beszélni. A gyakorlott lelkipásztornak már arra kell vigyázni, ne lépje át a gyülekezet tűrőképességének a határát.

Mégis prédikáció! Kigúnyolnak, mint tették az athéniek (ApCsel 17,32), boldognak tekintenek, mint amilyenek tűnt Pál Festus előtt (ApCsel 26,24), botránnyá válunk, mint amilyené vált az evangélium a zsidók szemében (1Kor 1,23). Prédikálnunk kell, és elmondanunk: „Mert ha az evangéliumot hirdetem, nem dicsekedhetem, mert szükség kényszerít engem. Jaj ugyanis nekem, ha az evangéliumot nem hirdetem.” (1Kor 9,16)

Nem kívánunk külön rovatot indítani, de szívesen közölnénk sorozatban homiletikai jellegű kisebb terjedelmű tanulmányokat. Várjuk mindazok írását, akiknek ebben a témakörben közérdeklődésre is számot tartó *mondanivalójuk* van.